

Nijolė Gaškaitė

J. LUKŠOS-SKIRMANTO IR K. PYPLIO-MAŽYČIO KELIONĖ Į VAKARUS

1947 metų pabaigoje Baltūsis pasiuntė į Vakarus du turinčius BDPS prezidiumo įgaliojimus asmenis: Juozą Lukšą-Skirmantą ir Kazimierą Pyplį-Mažytį. Jie turėjo nugabenti į laisvąjį pasaulį dokumentus apie padėtį Lietuvoje. Tarp jų buvo partizanų apygardų sudaryti ištremtųjų, nužudytųjų ir suimtųjų sąrašai, partizanų nuotraukos ir kita medžiaga. Svarbiausias buvo laiškas Šv. Tėvui Popiežiui Pijui XII, kurio tekstą redagavo kunigas Stankūnas. Šie dokumentai turėjo atkreipti pasaulio visuomenės dėmesį į Lietuvos okupaciją. Buvo tikimasi, kad tarptautinės organizacijos pareikalaus iš Sovietų Sąjungos nutraukti terorą. Be to, partizanų pasiuntiniai turėjo atnaujinti ryšius su išėivijos organizacijomis. [...]

Su kautynėmis kirtę Prūsijos (Kaliningrado srities) – Lenkijos sieną, partizanų pasiuntiniai, padedant vietos gyventojams, pasiekė Švediją. Ten jie pakliuvo Deksnio globon, kuris, nenorėdamas, kad kovojančiam kraštui atstovautų kiti, naujojo BDPS Prezidiumo įgalioti asmenys, ilgai išlaikė juos neleisdamas susitikti su VLIK-o nariais. Tik 1948 m. viduryje Lukšai pavyko užmegzti ryšį su VLIK-o pirmininku Mykolu Krupavičium. Liepos 9 d. Baden Badeno mieste (Vokietijoje) įvyko pasitarimas, kuriame dalyvavo VLIK-o vadovybė, VLAK-ą atstovaujantis Deksnys ir BDPS Prezidiumo įgaliotinis Lukša. Čia buvo sutarta, kad Lietuvos išlaisvinimo kovai krašte vadovauja partizanų vyriausioji vadovybė, o išėivijoje – VLIK-as. [...]

Tuo tarpu Juozas Lukša, gyvendamas Prancūzijoje, įgijęs ten karinį pasiruošimą, veržte veržėsi grįžti į tėvynę. Dėl įvairių priežasčių kelionė atgal buvo vis atidedama, ir tik 1950 metų rudenį, palikęs laisvajame pasaulyje žmoną, Lukša kartu su dar dviem desantininkais parašiutais buvo nuleisti Tauragės apylinkėse.“

Gaškaitė N. *Pasipriešinimo istorija 1944–1953 metai*, Vilnius: „Aidai“, 1997, p. 67–68.